

VINCLES CONSTRUCTIUS ENTRE
ELS MESTRES DE CASES, RECTORS I FELIGRESOS
PER CONSTRUIR LES FÀBRIQUES PARROQUIALS
I ABADIES TARRAGONINES BARROQUES

ANNA ISABEL SERRA MASDEU

INTRODUCCIÓ:

A l'article es presenten alguns problemes relacionats amb la construcció de les abadies dels pobles de l'arxidiòcesi de Tarragona al llarg del segle XVIII quan tot just s'acabaven de fer les seves esglésies parroquials. Les abadies també les tenien presents els feligresos i no quedaven oblidades de la inversió requerida per edificar les esglésies parroquials. També es relaten els nombrosos inconvenients, en matèria de construcció, que sorgien per enllestir-les i que implicaven els comuns, els feligresos i els mateixos rectors.

PARAULES CLAU:

Abadies, arquitectura religiosa, s. XVIII, Tarragona.

ABSTRACT:

The article presents some problems related to the construction of the abbeys located at the villages of the archdiocese of Tarragona throughout the 18th Century, just after finishing their parish churches. Parishioners also considered the abbeys, which were included in the investment made to build the parish churches. Many construction problems that arose when completing the abbeys and that implied the local governments, the parishioners and the rectors themselves are also told.

KEY WORDS:

Abbeys, religious architecture, 18th century, Tarragona.

EL SEGLE XVIII, TAMBÉ EL SEGLE DE LES ABADIES LOCALS

La força constructiva que es va destinar a bastir les esglésies del segle XVIII a l'arxidiòcesi tarragonina va tenir una repercusió molt directa de cara a la renovació de les abadies (enteses com a cases rectorals) on viurien el seus rectors. Aquests edificis també acaben formant part del *corpus* arquitectònic local íntimament relacionat amb la millora de cada monument religiós i la impetuosa i obstinada manera de viure la fe a l'època del barroc i tardobarroc català. De fet, caldria afegir també que aquell segle gairebé també va ser el segle de la construcció -a l'arxidiòcesi tarragonina- d'ermites, capelles i, evidentment, el de les abadies. Arribar a construir l'estança del rector suposava sumar la interacció de molts fets en l'àmbit local. Si organitzar el treball d'una fàbrica parroquial era quelcom inusitat, obtenir els diners per una nova obra era difícil per un poble que havia de comptabilitzar de nou els seus recursos econòmics, els espais disponibles per aconseguir aquells edificis, la mà d'obra, els deutes que podria causar, etc.¹ Això sí, la documentació es-

1. Aquest article és una ampliació de l'estudi que ja es va editar en aquesta mateixa revista publicat amb el títol: Anna Isabel SERRA, «Els rectors tarragonins del segle XVIII com a promotors, gestors i constructors de les seves abadies»: *Analecta Sacra Tarraconensia* 89 (2016) 367-392 i que volia esbrinar les relacions constructives entre les esglésies parroquials i les abadies que es bastien pràcticament quan s'acabaven les

tudiada i referent a les esglésies parroquials serveix per entreveure que als pobles de l'arxidiòcesi tarragonina apareixien nombroses dificultats que naixien amb les seves abadies molt semblants arreu. Hom hi pot trobar des de les queixes dels rectors per incompliment dels tractes amb les universitats a l'hora de renovar els seus edificis, pugnes amb els propietaris dels terrenys annexos de les esglésies i que eren motiu de discussions per part de particulars, veïns, etc.

ELS RECTORS I ELS SEUS NEXES CONSTRUCTIUS, ECONÒMICS I EMOCIONALS AMB LES SEVES ABADIES

La residència dels rectors fins a arribar a tenir una residència estable, més o menys còmoda i solvent, podia passar, durant dècades, per diverses cases o espais que el poble els anava proporcionant. Les poblacions més menudes o que depenien d'altres vicaries principals havien d'adaptar els seus recursos en residències temporals per al seu rector. Per tant, la rectoria (abadia pel català occidental),² esdevé un espai particular per cada poble, per exemple, a Tamarit de Mar es deia abadia al castell del lloc.³ A l'altre extrem de l'actual província, el rector de Biure vivia en una habitació del castell fins que no es va construir la rectoria el 1724.⁴ Gràcies a alguns documents es poden saber algunes de les peripècies que els rectors havien de superar quan arribaven al poble a on anirien a exercir el seu ofici. De fet, a teixir els vincles la història de cada abadia hi participen, també, els senyors que dominaven el conjunt del poble o de qui en depenia al llarg dels segles. Per exemple, una butlla papal donava el servei de l'església de la Pobla de Cèrvoles a l'abat del monestir de Poblet. Durant més de dos segles (1664-1772) l'abat escollia el rector del poble.⁵

primeres. Així doncs s'aporten aquí nous exemples documentals, referents a l'arxidiòcesi tarragonina, que reforcen el pes que tenien les abadies a les seves poblacions per donaven soplug espiritual als feligresos. L'edificació de cada abadia amaga una història particular encara que es poden generalitzar certes conclusions que les relacionen amb l'època i el pensament dels homes i dones que treballaren per millorar-les.

2. Carme PLAZA, *Història de Barberà a través dels seus noms*, Tarragona: Diputació de Tarragona, 1990, 27.

3. Ramon AMIGÓ-Maria Teresa MUNTANYA-Montserrat SANMARTÍ, *Onomàstica del terme antic de Tamarit de Mar*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2017, 41.

4. Valentí GUAL, «Notes al voltant de l'església de Biure»: *La Segarra* 156 (1992) 28.

5. Lolín BORCH – Alba ESTRADÉ, *Un recorregut per la Pobla de Cèrvoles*, Lleida: Ajuntament de la Pobla de Cèrvoles, 2015, 41.

Si les fonts de finançament de les esglésies eren complicades, podia ser que les d'entrada dels diners dels vicaris encara ho fossin més i, si perillava la construcció d'alguna abadia, es complicava tot plegat. Els exemples detallen aquesta situació: a Gratallops l'economia de tot el poble mentre va durar la construcció de l'església no fou fàcil. El 1766 els regidors deien que els rèdits que arribaven al comú, és a dir, el molí de farina i el molí d'oli, un es destinava a la fàbrica de la torre i l'altre a les campanes i calia sumar el quinzè per acabar les obres de la fàbrica.⁶ L'església de Sant Llorenç depenia de la de Torroja però el 1352 es va separar esdevenint vicaria. El capellà de Torroja rebia les primícies de la quadra i heretat anomenada del terme de *Doña Gambosa* (equivalia a una tercera part del terme). La qüestió és que es va obrir un plet sobre quin dels dos rectors cobraria les primícies locals. Aquesta baralla va durar fins el 1818.⁷ Per tant, en alguns pobles conflueixen certes circumstàncies, històriques i personals i d'administració religiosa, que podien afeblir encara més les relacions entre els veïns i la pobresa local.

CONFLUÈNCIES PER CONSOLIDAR LES ABADIES

La millora arquitectònica de les abadies de l'arxidiòcesi tarragonina està íntimament lligada a diversos factors que orbitaven al seu voltant i que aquestes, directament o indirectament, n'eren una part implicada. Una de les principals causes de la seva modificació rau en què es trobaven a la vora de les antigues esglésies que necessitaven una transformació constructiva. Les abadies, o els seus horts o patis i solars comunicaven, sovint, d'una manera o d'una altra, amb els temples. La gran majoria de les abadies podien acabar reconvertides en un bocí de la nova església que s'estava aixecant. Perdre-la, totalment o parcialment, volia dir pensar en el futur que patiria la casa que ocupava el rector, de manera perpètua o temporal, i amb el que caldria fer per millorar-la.

La seva proximitat amb l'església també l'unia, simbòlicament, amb tot allò que li pogués passar al temple. Els canvis que afectaven l'es-

6. Pere ANGUERA - M. ARAGONÈS, *El Priorat d'Escaladei: notes històriques*, Tarragona: Fundació d'Història i Art Roger de Belfort, 1985, 65.

7. Pere ANGUERA - M. ARAGONÈS, *El Priorat*, 65.

glésia arribaven al seu perímetre més immediat: patis propers, basses, coberts, capelles, abadies, cementiris, places davanteres, etc.

Els rectors del segle XVIII eren els primers que es queixaven pel mal estat de les abadies que ocupaven i dels condicionants climatològics que s'havien de superar en anar d'una parròquia a una altra. La gran majoria de queixes dels capellans es fonamentaven en els condicionants climatològics, per exemple, el fred que havien de suportar, les pluges o nevades que empenyien la construcció i millora de les esglésies parroquials que ells assistien i de les abadies de les quals tenien cura. El nou pla de Vicaries tarragoní de 1772 també devia revolucionar, més enllà de les premisses climatològiques i geogràfiques, en certa manera, la mirada que es tenia sobre aquests edificis i valorava més encara el paper del rector sobre la seva feligresia. No era el mateix haver d'anar a buscar el rector als pobles dels quals depenia una parròquia que tenir-lo a la vora de casa quan urgia cridar-lo. Passar de parròquia dependent a tenir més o menys altres oportunitats de consolidació, a curt termini, era un motiu de complaença que ajudava a millorar els serveis del rector i de l'església en general.

Però l'entramat de la unió de la societat del segle XVIII vers les atribucions i tasques del seu rector i altres càrrecs eclesiàtics no quedava aquí. En una època en què la vida religiosa, les cerimònies, les festes, les construccions efímeres, la necessitat de l'art com a suport material d'allò més espiritual i intangible eren evidents i condicionaven la vida laboral i social dels parroquians, també hi havia canvis pel treball del rector. Era, també, una oportunitat de reblar la direcció que prenia la vida religiosa en la societat del barroc. L'art i les construccions eren un coixí ideològic i material per incorporar el sentiment religiós d'una societat que el vivia intensament.

Ara bé, no tothom estava d'acord en aquest nou reajustament i ampliació de la fe que havien d'integrar els feligresos. En construir les noves abadies sortien veus a favor de la mateixa manera que ho feien les veus contràries a participar en la construcció de les esglésies parroquials. O naixien discrepàncies que dividien la població de les maneres més insospitades possibles i que afectaven algun estament o altre. La societat enfortia la seva fe amb la construcció d'ermites i oratoris privats que també eren un esglaó més d'aquesta inèrcia religiosa quotidiana. Però això també tenia les seves conseqüències: l'augment d'activitats i cerimònies, diàries, setmanals o mensuals que programava l'església acabaria amb una reflexió per part dels arquebisbes Joan

Lario (1712-1777) o Francesc Armanyà (1714-1803) ja que avisarien els rectors que reduïssin les funcions religioses atès que havien proliferat excessivament.⁸

Les abadies es convertien en un espai d'interactuació entre l'església i les manifestacions litúrgiques de cada parròquia. Aquestes també eren un element més de la cadena de transmissió del món simbòlic que volia fer arribar l'església a la seva feligresia. A la societat barroca també tenien alguns papers necessaris; en alguns llocs s'escollien allí els confreres anualment. A Blancafort el dia 1 de gener el batlle i els jurats, nous i vells, anaven a l'abadia i allí prenien el relleu els nous majorals.⁹ L'abadia es convertia en un escenari compromès amb les decisions de les corporacions, religioses i civils (també) de la vila.

Al segle XVIII es renoven algunes consuetes a causa també a l'increment de la població local i a la incorporació de noves processons, cants, novenaris, etc.¹⁰ Per exemple, la consuetuda de Puigpelat es modificava amb l'inici de les noves obres de la fàbrica parroquial que començava el 1784 i la transformació de vicaria nutual, que suposava una petita independència de l'abadia de la qual depenia, Alió.¹¹

Les abadies i els seus espais annexos determinaven al segle XVIII uns perímetres molt importants que usava l'església per narrar i exposar les seves escenografies i espais de transmissió dels seves celebracions litúrgiques i festives. Així, alguns patis de les abadies es necessitaven per fer-hi algunes petites celebracions i processons de curta durada i que eren fonamentals en la celebració de determinades festes com les de la Mare de Déu del Roser, sant Isidre o santa Magdalena, per exemple, a Puigpelat. Així, el radi de l'epicentre centrat en l'església afectava –en diverses magnituds– els seus edificis, solars, capelles del carrers que eren portadores i transmissores necessàries del que demanava la litúrgia.

8. Jaume AGUADÉ, «Consuetuda de l'església parroquial de Santa Maria de Puigpelat (Alt Camp)»: *Anuari 1992-1993 de la Societat d'Estudis d'Història Eclesiàstica Moderna i Contemporània de Catalunya*, Tarragona: Diputació de Tarragona, 1997, 83.

9. Josep RECASENS, *Blancafort: aproximació geogràfico-històrica*, Blancafort: Ajuntament de Blancafort, 1986, 246.

10. Jaume AGUADÉ, *Consuetuda*, 84. Les consuetudes daten del s. XII; al s. XVI ja hi ha consuetudes escrites en català i al segle XVIII s'amplien i es revisen.

11. Jaume AGUADÉ, *Consuetuda*, 85.

ABADIES I ESGLÉSIES: VEÏNES COMPARTINT ESPAIS I NECESSITATS

Quan es projectava una església parroquial es comptava amb l'espai o espais annexos més immediats per tal de construir l'església damunt el solar de l'antiga i els terrenys o cases més propers de la seva propietat per estalviar diners o haver de comprar altres immobles adequats. Aprofitar uns recursos existents era una solució econòmica real que també esdevenia un entrebanc per totes les conseqüències que podia generar: controvèrsies amb els veïns, trasllat de comerços de la vora de l'església, abadies que veïen minvar part del solar que ocupaven, topar amb propietats privades, trasllat de cementiris de vora l'església a l'extraradi del poble, etc.

L'emplaçament més habitual era el més beneficiós per l'església i pels rectors. Les abadies limitaven paret amb paret amb les esglésies i les seves dependències. Els exemples estudiats documentalment detallen que la vida de cada abadia era un món particular amb problemes i vicissituds pròpies. Algunes abadies es trobaven al costat de les velles com a Sant Miquel de Mont-roig (l'església vella de la localitat) convertida des del 1987 en llar d'avis.¹² A Blancafort l'església i l'abadia estaven a tocar.¹³ A Albarca l'abadia estava situada davant de l'església de Sant Vicent encara que avui només en queda el solar.¹⁴ L'abadia de Riudecanyes es va refer al segle XVIII i disposava d'un hort tancat al seu darrere.¹⁵ La casa del rector de Vallmoll, ubicada al costat de l'església parroquial, tenia un hort amb aigua.¹⁶ L'abadia de Blancafort es localitzava a on hi havia l'actual església.¹⁷ En aquella mateixa població la capella del Roser de l'església construïda el 1663 agafaria part de l'hort de la rectoria. L'abadia tocava al castell i anys després serviria per emplaçar-hi el temple actual.¹⁸

12. Ferran JOVÉ, *Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp*, Barcelona: Ajuntament de Mont.Roig del Camp, 1999, 115.

13. Josep RECASENS, *Blancafort, a partir dels noms passats i presents*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000, 33.

14. Isabel LLOPIS, *Inventari i estudi dels noms de lloc i de persona de l'antic terme d'Albarca (El Priorat)*, Barcelona: Societat d'Onomàstica i Institut Cartogràfic de Catalunya, 1994, 49.

15. Dolors ROIGÉ, *Els noms de lloc i de persona de Riudecanyes*, Tarragona: centre d'Estudis e la Comarca de Reus, 1989, 83.

16. Antoni FUSTÉ, *Recull monogràfic i històric de Vallmoll*, Valls: Ajuntament de Vallmoll, 1984, 118.

17. Josep RECASENS, *Blancafort: aproximació geogràfico-històrica*, 250.

18. Josep RECASENS, *Blancafort*, 274.

A Vinaixa, segons l'inventari de 1924, l'entrada a la rectoria comunicava amb el celler i d'aquest amb la sagristia annexa a la paret de l'Evangelí de l'església de Sant Joan Baptista.¹⁹

L'abadia dels Omells de Na Gaia es troba just al davant de l'església, a la placeta que hi ha al davant i avui abandonada i que conserva la data de 1791 a la llinda.

L'espai que ocupava l'abadia de Vila-rodona seria necessari per avançar les obres de l'església de Vila-rodona. Tal com explica J. Santesmases el 14 de novembre de 1761 el Batlle, els regidors i el rector, Pere Antoni Gotor es van comprometre per tal de resoldre la meitat de l'església parroquial local i fer-li una rectoria nova ja que per la fàbrica parroquial necessitava la casa vella del rector. J. Santesmases precisa a on estaria emplaçada l'obra nova:²⁰ «*la rectoria nova s'edificaria en l'espai comprès entre el campanar de l'església vella, al nord: el carrer Nou, al sud, i la sagristia en construcció, a l'oest*».

A Masricart, la situació era peculiar, també: vora de l'església hi ha el pati cobert a on hi havia hagut la casa rectoral que es va destruir a partir de la desamortització i de les guerres que va patir la localitat. El pati es comunicava amb l'esglésies gràcies a dues portes.²¹ La residència dels rectors a Masricart sempre fou conflictiva.²²

A Sant Martí de Maldà, com que l'església parroquial es va anar construint al llarg de molts anys, es va afegir una porta de comunicació entre l'abadia i l'església havent demanat el permís previ. A

19. Teresa ABELLÓ - Laureà PAGAROLAS, *Vinaixa. Passat i present*, Lleida: Ajuntament de Vinaixa i Fundació Pública de la Diutació de Lleida, 2010, 50-51.

20. Josep SANTESMASES, *Estructures i dinàmiques locals a la segona meitat del segle XVIII: el cas de Vila-rodona*, Tarragona: Cossetània Edicions, 2017, 114.

21. Rafael SERRA, «A propòsit d'un llibre de l'arxiu parroquial: la consuetud de Masricart»: *Estudis Canoníngins*, 2003, 172.

22. Rafael SERRA, «A propòsit...», 173 i 175. Les dinàmiques de rebuig de cara a la presència del rector al lloc arrancaven des de la divisió de la Canonja i Masricart al s.XVI. Així el rector Pere Monguió recollia aquell fet de desarrelament a causa de les següents circumstàncies: «Pues a alguns de Masricart i casi tots els feligresos ben prop de 300 anys que estan contra son Rector i també contra lo poble de la Canonja y sempre ha passat de pares a fills, i sols per haber traslladat son domicili y habitació lo Rector en lo any 1580 desde Masricart a la Canonja, y pot asegura que des dit any, ya may, y ha hagut una perpetua armonia entre las dos parroquies, y los vehins de la una, han mirat als de altra de continuo ab algun recel y antipatia, sense poder-ho remediar lo Rector, que sens tenir cap culpa, casi may ha estat sens angustias per l indicat... en lo present entre lo Rector y feligresos, gràcies a Déu, no hi ha aversió; i per això deuen advertir los meus successors. (sic)». El text data del novembre de 1852.

Riudecols el rector podia tocar la campana de l'església des de l'abadia mateix.²³

De solucions n'hi havia tantes com abadies i esglésies existents; de fet, l'únic recurs era establir un diàleg constructiu entre aquestes, com més fàcil i pràctic, millor. A Vespella es demana de construir una capella al costat esquerre de l'entrada de l'església. A més a més, es volia treure un passadís o batiport del mig del temple per constuir una entrada que enllacés l'església amb l'abadia. Eren temps de canvis: es pretenia fer una portalada nova, i aprofundir el terreny del cementiri perquè vingués al pla del terreny de l'església, cosa que feia necessari ampliar el fossar.

Al Vendrell es va construir l'abadia entre 1794 i 1796 i que fou modificada entre 2004 i 2006.²⁴ El rector també considerava que calia deixar una abadia en condicions per als rectors que vindrien en un futur.

La rectoria i l'església de Maspujols les va construir el mateix mestre de cases tarragoní Josep Abat,²⁵ en acabar l'església el poble avançaria l'abadia. I segurament devia ser així en molts nuclis llevat que tinguessin problemes amb els directors de les fàbriques.

RECTORS INVERTINT A LES SEVES RESIDÈNCIES

Era habitual que els rectors trobessin en mal estat les abadies i es queixessin de les poques reparacions que s'hi havien fet al llarg del temps o la dels seus antecessors. En última instància, ells es convertien en els patrocinadors i impulsors de les obres ja que havien d'esperar molt perquè el poble i l'ajuntament els arreglessin les seves cases. Sovint els rectors només podien apel·lar a vells documents que es referien a l'adquisició de deures per part de l'ajuntament d'un lloc determinat per tenir-los allí. Així va passar a Maspujols, quan el seu vicari, Josep Vives, defensava el 1763 que les autoritats civils del lloc havien signat una concòrdia per tenir el rector fix i acceptaven la seva manutenció i construcció de l'abadia. Però el poble feia poc que havia acabat de

23. Ferran JOVÉ, *Història i onomàstica de Riudecols i dels seus agregats, les Irlles i les Vòltes*, Reus : Centre d'Estudis Comarcals Josep Iglésies, 1991, 19.

24. Vicenç CABRÉ, *Consueta. Usos i costums de la Parròquia de Sant Salvador del Vendrell*, Tarragona: Comissió del 700 aniversari de la creació de la Parròquia de Sant Salvador del Vendrell, 2007, 106-107.

25. AA.VV., *L'església de Maspujols*, Tarragona: El Mèdol, 1991, 49.

construir el campanar, i a sobre, estava aixecant l'ermita de sant Antoni. De tal manera que es devien força lliures al rector i s'havien oblidat de les obres corresponents a la casa rectoral.²⁶

Els rectors també lamentaven el mal estat en què es trobaven les seves futures cases. A Fullela el rector tenia, segons ells, una casa “u chosa” per viure, era habitable i no hi gastava a causa de l'estretor que presentava.²⁷

I afloraven contínuament les controvèrsies entre regidors i feligresos. Als Pallaresos els habitants de les quatre masies que hi ha en el terme no havien participat en la construcció de l'abadia, ni del cementiri, ni a dotar l'església dels utensilis necessaris per a la celebració de la missa²⁸.

El rector que anava a Mont-ral tenia la casa en bon estat i habitable ja que ell s'hi va gastar el necessari perquè l'edifici es desplomava i ell va haver²⁹ «de pagar los pecados de los otros». La documentació mostra també les diferències entre els habitants de les viles i els rectors. A Llorenç de Vallbona el rector es queixava que l'abadia estava en perill, i evidentment, el rector volia marxar d'allí. L'hort disposava d'un cobert.³⁰

El maig de 1734 a Vilallonga ja es demanava que s'arreglessin les parets foranes de l'abadia.³¹ Allí no queda clar si ja existia una abadia antiga que topava amb l'església vella. Així el dia 27 de març de 1796 no es podia continuar l'obra de l'església perquè s'havia de fer:³² «lo desmonte de la obra baixa de l'Abadia».

En un document de 1827 de Belianes es diu que a la rectoria feia molts anys que no s'hi aplicava cap reforma, i ja llavors la consideraven inhabitable. Per això el rector actual demanava a l'arquebisbe que seria bo que els rectors que hi visquessin invertissin almenys sis lliures l'any per per a la conservació i millores de l'edifici.³³

26. AA.VV., *L'església...* 17-18.

27. BC, Ms. 1776, 1805, f. 34v.

28. AHAT, Els Pallaresos, Constitució de la parròquia, capsa 6, núm. 103.

29. BC, Ms. 1776, 1805, f. 108v.

30. BC, Ms. 1776, 1805.

31. AHAT, Vilallonga, Santa Visita, 24 de maig de 1734, s/f.

32. AHAT, Llibre de l'obra de Vilallonga, 27 de març de 1796, f. 90.

33. AHAT, Estado de la parroquia de Belianes 1805-1827, capsa 2, núm. 231, juny 1827. El rector manifestava que no era un lloc que li agradés.

PACTES ENTRE RECTORS, COMUNS I DECRETS PER ALÇAR ABADIES

Si la necessitat d'espai que ocuparia una església obligava a enderrocar l'abadia podia enemistar el rector i bona part de la gent del poble. Si bé es veia imprescindible fer caure l'abadia per aixecar l'església com a la Torre de Fontaubella, bastir de nou l'abadia es podia convertir en una assignatura pendent de tots els poders locals que hi tenien quelcom a fer. El rector d'aquell nucli es queixava que li havien fet caure l'abadia i que refer-la de nou no era una prioritat:³⁴ *«la casa del vicario la derribaron para fabricar la Yglesia. Habita ahora en otra tan indecente, que parece imposible serlo más. Sufro este indigno alojamiento con el mayor desagrado; pues los vecinos del lugar que con facilidad derribaron la casa que era decente, hallan mil dificultades en fabricarla y parece de algunos que fueron los autores de este derribamiento sin vecindad; que el día son los más opuestos en su construcción.*

En el Plan de 25 de Setiembre de 1772 formado por el Ilustrissimo Sr. Don Juan Lario y probado por su Magestad en 14 de julio del mismo consta tener obligación el Común de dar casa decente para habitación del Vicario». Però el comú estava, en aquells moments, fabricant la seva església tal com indica el rector en aquell document.

A Gratallops es demana permís per construir una nova abadia parroquial el 1764. En aquella data el municipi va pactar amb el vicari per construir-li una església nova bescantviant-la per l'antiga. L'edifici s'acabava el 1769.³⁵ Però si hom es queixava dels problemes relacionats amb el manteniment i l'economia de la rectoria també se'n construïen de noves. A les Voltes es va construir l'abadia el novembre de 1774 i el juliol de 1775 s'enllestia.³⁶ A Rocafort de Vallbona la rectoria es va edificar el 1775. A la seva façana hi ha la següent inscripció:³⁷ *«Casa del pastor espiritual del present poble de Rocafort feta a expensas de sas amadas ovelles Any 1775»*.

34. BC, Ms. 1776, f. 29r.

35. Pere ANGUERA- M.ARAGONÈS, *El Priorat*, 65.

36. Ferran JOVÉ, *Història i onomàstica de Riudecols i dels seus agregats, les Irlles i les Voltes*, 20.

37. Joan BELLMUNT, *Fets, costums i llegendes. L'Urgell II*, Lleida: Pagès Editors, 1991, 131.

CONSTRUIR ABADIES COM A PROBLEMA DE LES UNIVERSITATS

Aquells edificis que tenien un destacat paper en cada àmbit social local rebien directament les conseqüències dels problemes econòmics que amoinaven els seus feligresos. Per exemple, a Alió els inconvenients residien en qui volia aportar diners o no per bastir l'abadia anexas a l'església. El rector d'Alió demanava de construir una nova abadia i un corral al costat de la recent estrenada església parroquial. Per això es van convocar els caps de casa, de tres en tres, per esbrinar si podrien dedicar dels rèdits del trentè per fer una casa decent perquè hi pogués habitar el rector. Només foren tres o quatre caps de casa que s'hi negaren. El rector Josep Oriol cedia la seva casa al batlle, regidors i administradors de l'obra. La casa s'havia d'acabar en un any i mig. La fermaça es donava per bona davant del notari vallenc Rafel Voltes.³⁸

Si hom volia resoldre la construcció de l'abadia calia que fossin moltes les parts implicades que es possessin d'acord o que, com a Poboleda, ajudessin a resoldre les mancances existents des de feia temps. Les intencions de les viles, com ara la de Poboleda, maldaven per construir una nova parroquial però la situació era molt precària. Així el municipi devia vora 5.000 lliures de censals des del 1664, 241 a l'hospital i deutes acumulats a causes pies.³⁹ Finalment l'arquebisbe renunciava als debèits existents i el poble va donar 300 lliures al vicari perquè es construís una nova abadia aprofitant les despulles de la vella. El terreny de l'abadia i el seu hort, l'atri o cementiri, tot plegat per aprofitar-ho per la nova.⁴⁰ La primera pedra arribaria el 15 de març de 1750 i el temple es beneïa l'1 de novembre de 1753.⁴¹

Arribar a concloure aquell espai religiós era motiu de conflictes de divers tipus. El que va succeir a Gratallops, el poble que ja s'ha citat anteriorment, n'és un bon exemple. J. Sabaté indica que al 1476 ja apareix citada una abadia que podria ser la de l'anterior església. Aquest investigador la situa al carrer Major o de Dalt ja que potser l'església era allí. Una de les cites per tal de conmutar una abadia per una altra:⁴²

38. AHCV, Mn. Rafael Voltas, 1769, f. 116.

39. Pere ANGUERA - M. ARAGONÈS, *El Priorat*, 86.

40. Pere ANGUERA - M. ARAGONÈS, *El Priorat*, 86.

41. Pere ANGUERA - M. ARAGONÈS, *El Priorat*, 86.

42. Jaume SABATÉ, *Noms de lloc i de persona actuals i pretèrits del poble i terme municipal de Gratallops (Priorat)*, Tarragona: Diputació de Tarragona, 1994, 32.

«*dona facultat pera conmutar la Badia de dita Vicaria que la Badia Antiga es altre tant molt més capàs que la Badia Nova (1762)*». L'abadia es construiria a tomb de poble per això es van concedir llicències per treballar els dies de festa.

A 4 de juny de 1764 es permetia als regidors de l'ajuntament de Gratallops perquè construïssin una nova abadia per al vicari perpetu ja que es trobava molt apartada de l'església. Se'ls entregaria l'abadia vella un cop haguessin construït la nova. Aquí, però, el rector es va queixar que l'abadia vella era més gran que no pas la que estaven acabant i a més, a l'abadia vella hi havia celler i cup per una vinya que tenia la rectoria i a la nova els regidors no ho feren. Per l'abadia vella encara es podien donar dues-centes lliures malgrat el seu mal estat, cosa que la documentació diu que no les valia la nova.⁴³ Rector i regidors acabaren enfrontats per aquest tema fins que al 1770 el religiós i els administradors d'aquella obra, després de diverses visures per part de mestres de cases i un seguit de retrets, van decidir de construir un rebost i una pastera a l'abadia nova i una paret mitgera amb el corral del veí Pau Pinyol.⁴⁴

A Rocallaura el rector i plebà de Montblanc, Josep Montaner i Murtrà, cridat pel rector de l'església de Sant Llorenç de Rocallaura, sol·licitava de fer una declaració jurada al mestre de cases de la vila ducal, Pere Aguadé, i al mestre fuster Batista Muntané de les obres que caldria fer a la rectoria. Les reformes daten de 1731 i els mestres havien d'adobar no només parts de l'habitatge sinó també de la pallissa o el pastador.⁴⁵ Però l'abadia devia continuar presentant dificultats no resoltes ja que el 16 de maig de 1820 es conserva un document en el qual s'indica que s'han efectuat obres a l'abadia i que es tanquen també els conflictes entre la parroquial de Tarragona i el rector de Rocallaura.⁴⁶

A la Pobla de Montornès, a l'octubre de 1792, el batlle de la vila, Lluís Vidal, i els regidors Pere Bover, Pere Huguet, Sebastià Isern i Francesc Baldrich s'adreçaven a les autoritats eclesiàstiques pel seu mal estat de conservació i manca d'espai i les conseqüències pels seus fe-

43. El 27 d'abril de 1769 l'arquebisbat rebutjava l'intercanvi per no haver complert amb el que es demanava inicialment.

44. El 28 de juny de 1769 es donava per resolt aquell conflicte encara que el 1800 la documentació indica que encara no estava tancat del tot.

45. AHAT, Memorial de les obres a fer a la rectoria de Rocallaura (1731), capsa 3, número 61, s/n.

46. AHAT, Acord sobre els arranjaments de l'abadia (Rocallaura), 16 de maig de 1820, f/s.

ligresos, el rector i les atencions que podia oferir la seva abadia, la pobresa que vivia al poble.⁴⁷ L'església amenaçava ruïna i era molt petita, cosa que no permetia en moltes ocasions als fidels escoltar la paraula de Déu i els privava d'escoltar els missatges de les Sagrades Escripures. El rector manifestava la gran pobresa que presenciava al poble i, a més, la mancança de la seva còngrua a causa de la gran presència de pobres a la localitat. També requerien una residència fixa del rector a l'església cosa que els feia perillar les misses els dies de precepte. L'alcalde i els regidors avalaven una fundació per les rendes de Dr. Guillerma de Claramunt en els *idus* de gener de 1275 però que no es trobava a la seva parròquia i, per tant, privats del seu rector. La darrera sol·licitud dels de la Pobla es basava en poder reparar la seva església. Les cartes fonamentaven els problemes que partien del mal estat del temple per exposar quines eren les veritables necessitats locals.

A Torroja ajudarien el seu rector amb un hort que n'hauria de tenir cura ell mateix. Si no fos així tornaria a mans del seu propietari: «(...) *se aconvingut que ven que lo senyor rector no té lo dagut manteniment per lo bon efecte y caritat, se li dóna per son manteniment per lo bon efecte y caritat, se li dóna per son manteniment lo urtet de la vila que està devall la fon del camí, com també lo bosquet de damun la fon y lo ortet de la orta vella prop de l'ort de Francisco Mollo, les quals finques deurà senvar y mantenir y si contra farà, que se li puga tornar a pendre pel comú (novembre de 1785)*».⁴⁸

CONCLUSIONS

Hom s'adona que fer quadrar l'economia de certs pobles, satisfer els deutes que arrossegaven dècades enrere, i fer concordar totes les accions necessàries com ara calcular els quinzès per dedicar-los a les fàbriques de les esglésies, anava més enllà de les possibilitats reals que els feligresos podien oferir per aixecar una abadia nova. A més a més, en alguns pobles hi havia un inconvenient constructiu afegit; el de bastir o desmuntar o bescanviar part dels terrenys de l'abadia per fer encaixar

47. AHAT, Pontificat de 1792, 24 d'octubre de 1792, f. 406r-v.

48. Josep TORNÉ - E. Miquel VALLEJO, *Llibre de les ordinacions de Torroja*, Tarragona: Diputació de Tarragona, 1989, 93-94.

la nova obra de l'església a bastir. Els habitants de cada lloc havien de lligar molts temes per apostar per un nou patrimoni monumental. I també els rectors havien de participar en la construcció. Malgrat tota aquesta sèrie de circumstàncies adverses, la gent del segle XVIII aixecava, també, les abadies locals. Les obres relacionades amb l'església i el seu entorn es protegirien al màxim fent uns esforços gegantescos per part dels seus parroquians.

Alguns documents desvetllen les estances que havia de tenir l'abadia tot i que s'havia de pensar en els espais que guardarien el gra o el vi que hauria d'emmagatzemar pels drets que rebria. Aquelles cases no manifesten una certa idea estètica sinó més aviat una idea de comoditat per qui l'havia d'habitar i poder guardar en condicions el gra que rebia de les seves rendes. Es trigaria més o menys temps, però la construcció o millora arquitectònica de cada poble o vila s'acabaria resolent tard o d'hora. A banda de ser un compromís també era una necessitat local i social més.

Amb les abadies sorgeixen quins eren els compromisos que centenàriament havien adquirit els habitants de cada poble amb la construcció i possessions del rector. Així el notable gruix de documentació religiosa relativa a les abadies permet establir quins eren els veritables obstacles amb què topaven els religiosos a l'hora de tenir les abadies en bon estat de conservació. Les abadies són un gran mirall de la societat que les va bastir i del seu context rural, artístic i humà que les va consolidar a cada nucli.

